

Ανώτατη Εκπαίδευση

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ζητούμενα - προβλήματα – δυσκολίες)

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας βρίσκεται αντιμέτωπη με μια σειρά προβλημάτων που υπονομεύουν την ποιότητα των παρεχόμενων σπουδών και συνάμα θέτουν σε αμφισβήτηση την πραγματική δυνατότητα των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων να επαναπροσδιορίσουν εγκαίρως τις στοχεύσεις τους, ώστε να αντεπεξέλθουν επαρκώς στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

- Σε μια διαρκώς εξελισσόμενη παγκόσμια αγορά, ζητούμενο για την πανεπιστημιακή κοινότητα είναι η εστίαση στην έρευνα και την καινοτομία, με απώτερο στόχο τη στήριξη της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας. Τα πανεπιστήμια καλούνται να συνεισφέρουν στην επιστημονική εκείνη έρευνα που θα έχει ουσιαστικό και μετρήσιμο αποτέλεσμα στην παραγωγική δράση. Καινοτόμες ιδέες και προϊόντα, τεχνολογία και ερευνητικές εργασίες, συνιστούν βασικές αξιώσεις από τα πανεπιστήμια του σήμερα.

- Συνάμα, από τα πανεπιστήμια αναμένεται πλέον υψηλότερη εξειδίκευση στα προγράμματα σπουδών τους, προκειμένου οι απόφοιτοί τους να μπορούν γρήγορα και αποτελεσματικά να αξιοποιηθούν στους αντίστοιχους εργασιακούς τομείς. Στον αντίποδα της εύλογης αξίας που ενέχει η πολύπλευρη παιδεία των σπουδαστών, προβάλλει η πιεστική ανάγκη μιας απόλυτα εκσυγχρονισμένης και εξειδικευμένης κατάρτισης, ώστε οι απόφοιτοι να θεωρούνται όχι μόνο θεωρητικώς πεπαιδευμένοι αλλά και επαγγελματικώς επαρκείς.

Τα ζητούμενα αυτά, ωστόσο, προσκρούουν σε θεμελιώδη προβλήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης:

- **Η χρηματοδότηση** των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων μειώνεται διαρκώς προκαλώντας αλυσιδωτά προβλήματα στην ορθή λειτουργία τους.

1. Αδυναμία διασφάλισης αναγκαίων υλικοτεχνικών υποδομών για τη διενέργεια αξιόλογων ερευνητικών και πειραματικών εργασιών. Αν η πολιτεία απαιτεί από τα πανεπιστήμια ερευνητική και τεχνολογική πρωτοπορία, οφείλει να διασφαλίζει σε αυτά εγκαταστάσεις, εργαστήρια και τεχνολογικό υλικό αιχμής.

2. Συνεχείς καθυστερήσεις στην έγκριση χρηματοδότησης ερευνητικών προγραμμάτων· απόρροια της μη αυτόνομης λειτουργίας των πανεπιστημίων.

3. Ελλιπής πρόσβαση σε σύγχρονα συγγράμματα, που συνιστά τροχοπέδη στην ενδεδειγμένη έρευνα.

4. Το διδακτικό προσωπικό είναι χαμηλά αμειβόμενο και δεν έχει πάντοτε μια σταθερή συνεργασία με τα εκάστοτε ιδρύματα, γεγονός που κάμπει τη διάθεση ουσιαστικής και παραγωγικής προσφοράς.

5. Μη επαρκής επάνδρωση των ιδρυμάτων με αποτέλεσμα να δημιουργείται αρνητική αναλογία μεταξύ διδασκόντων και φοιτητών, στοιχείο που υπονομεύει την αποτελεσματική

διενέργεια των μαθημάτων, αλλά και τη δυνατότητα επικοινωνίας ανάμεσα στους καθηγητές και τους φοιτητές.

6. Προβλήματα οργάνωσης, τα οποία δυσχεραίνουν την εύρυθμη λειτουργία των ιδρυμάτων, εξαιτίας ελλείψεων ακόμη και στο διοικητικό προσωπικό.

- Τα πανεπιστήμια των μεγάλων αστικών κέντρων δέχονται κάθε χρόνο πολύ μεγαλύτερο αριθμό φοιτητών απ' αυτόν που μπορούν πραγματικά να διαχειριστούν. Στο φαινόμενο αυτό συντείνει η επιτεινόμενη οικονομική κρίση, που οδηγεί όλο και περισσότερους φοιτητές να επιδιώκουν απευθείας ή μέσω μεταγραφής πρόσβαση στα κεντρικά αυτά πανεπιστήμια.

- Οι φοιτητές δεν εισάγονται πάντοτε σε ό,τι αποτελούσε την πρώτη επιλογή τους, με αποτέλεσμα να μην έχουν την απαιτούμενη διάθεση να αφοσιωθούν στην επιστήμη που καλούνται να θεραπεύσουν. Ενώ, συχνά, επειδή δεν έχουν λάβει την κατάλληλη καθοδήγηση και δεν έχουν διαγνωσθεί ορθά οι κλίσεις και οι δεξιότητές τους, οδηγούνται σε λανθασμένη επιλογή επιστημονικού κλάδου. Έτσι, αφενός δεν αντλούν κάποια ουσιαστική ικανοποίηση από τις σπουδές τους κι αφετέρου δεν έχουν τη δυνατότητα ή τη διάθεση να ενισχύσουν το εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο του πανεπιστημίου τους.

- Τα πανεπιστήμια, επομένως, μη έχοντας λόγο στην επιλογή των φοιτητών τους, δέχονται κάθε χρόνο νέους ανθρώπους που δεν πληρούν πάντοτε τις επαρκείς προϋποθέσεις για την εκεί παρουσία τους. Η πολιτεία αξιώνει, έτσι, από τα ιδρύματα διαπρεπείς επιδόσεις, χωρίς ωστόσο να τους δίνεται η δυνατότητα να αναζητήσουν και να επιλέξουν τους φοιτητές εκείνους που μπορούν πραγματικά να συνεισφέρουν στον εκάστοτε επιστημονικό τομέα.

- Η αξίωση της πολιτείας για υψηλή επαγγελματική εξειδίκευση των αποφοίτων έρχεται σε αντίθεση με την ανάγκη μιας συνολικότερης εποπτείας του επιστημονικού αντικειμένου, ώστε να επιτυγχάνεται τόσο η διασφάλιση ενός σταθερού γνωστικού υπόβαθρου, όσο κι η μελλοντική επαγγελματική ευελιξία των αποφοίτων μεταξύ των επιμέρους κλάδων της επιστήμης τους.

- Παρά τις αξιώσεις που εγείρει η πολιτεία, δεν φροντίζει ούτε για την κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων, ούτε πολύ περισσότερο για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

- Τα πανεπιστημιακά ιδρύματα δεν έχουν πλήρη αυτονομία στη διοικητική και οικονομική τους λειτουργία. Το κράτος ελέγχει τη χρηματοδότησή τους και με ποικίλους τρόπους τις επιμέρους δράσεις τους.

- Το κράτος χρηματοδοτεί τα πανεπιστήμια, διασφαλίζοντας έτσι δωρεάν σπουδές στους εισαχθέντες φοιτητές. Ωστόσο, υπό το βάρος των δυσμενών οικονομικών συνθηκών εγείρεται πλέον το θέμα της εξεύρεσης οικονομικών πόρων από τα ίδια τα ιδρύματα. Η απαίτηση αυτή μπορεί να ικανοποιηθεί είτε με ιδιωτικές χορηγίες και με εμπορευματοποίηση του ερευνητικού προϊόντος των πανεπιστημίων μέσα από συνεργασίες με ιδιωτικές εταιρείες είτε με την επιβολή διδάκτρων, μετακυλώντας όμως έτσι το κόστος της λειτουργίας τους στις οικογένειες των φοιτητών.

Η επιλογή των διδάκτρων, που εφαρμόζεται για χρόνια στις ΗΠΑ και σε μικρότερο βαθμό σε ευρωπαϊκά κράτη, θα αποκλείσει από την ανώτερη και την ανώτατη εκπαίδευση τους νέους εκείνους που δε θα έχουν την απαιτούμενη οικονομική δυνατότητα. Ενώ, θα εξωθήσει πολλούς στη λήψη φοιτητικών δανείων, για να καλύψουν το κόστος των σπουδών τους, δημιουργώντας έναν ακόμη ανασχετικό παράγοντα στην ήδη επιβαρυσμένη επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων.

- Η επιλογή των διδάκτρων, άλλωστε, θα μοιάζει μονόδρομος για τα πανεπιστήμια ανθρωπιστικών και κοινωνικών σπουδών, των οποίων το ερευνητικό και επιστημονικό έργο δεν έχει εξ ορισμού μεγάλη δυνατότητα εμπορευματικής αξιοποίησης.

Το ζητούμενο για τα ίδια τα πανεπιστήμια είναι η αυτόνομη και οικονομικά υγιής λειτουργία τους, ώστε απρόσκοπτα να επιτελούν το έργο τους που είναι σαφώς η εκπαίδευση νέων επιστημόνων με στιβαρό γνωστικό υπόβαθρο, κοινωνική συνείδηση του ρόλου που θα αναλάβουν και υπευθυνότητα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο.

Η θεμιτή αυτή επιδίωξη, ωστόσο, τίθεται σε δοκιμασία στις μέρες καθώς οι σύγχρονες απαιτήσεις κρίνουν την εκπαίδευση και την απλή επιστημονική διερεύνηση ως ελλιπείς σε σχέση με την πλήρη επαγγελματική κατάρτιση και τη δημιουργία εμπορικά αξιοποιήσιμου ερευνητικού προϊόντος, που παρέχονται από πανεπιστήμια άλλων κρατών.

Η συνεισφορά της ανώτατης εκπαίδευσης

Παρά τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά Πανεπιστήμια, δεν θα πρέπει να παραβλέπονται τα σημαντικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει ένας νέος από τις σπουδές του. Οφέλη τα οποία διατηρούν την ιδιαίτερη αξία τους ακόμη κι αν στην πορεία ο νέος δεν εργαστεί στον τομέα των σπουδών του· φαινόμενο που τείνει να λάβει δραματικές διαστάσεις στη χώρα μας.

Ειδικότερα:

- Η **εμπειρία των πανεπιστημιακών σπουδών φέρνει το άτομο σ' επαφή με μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης από αυτή που είχε συνηθίσει στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης.** Πλέον η τυπική διαδικασία της αποστήθισης καθίσταται ανώφελη κι ο φοιτητής καλείται να αναζητήσει την ουσιαστική κατανόηση και την εμπάθυνση στο αντικείμενο μελέτης. Αντιμέτωπος με τα -συχνά- ογκώδη πανεπιστημιακά εγχειρίδια αντιλαμβάνεται από νωρίς πως ζητούμενο πια δεν είναι να απομνημονεύσει σελίδες επί σελίδων, αλλά να ερευνήσει συστηματικά -κάποτε και με δική του πρωτοβουλία- το εξεταζόμενο αντικείμενο, μέχρι να είναι σε θέση να το εμπεδώσει απόλυτα και να το καταστήσει κεκτημένη γνώση.

- **Μέσα από ερευνητικές εργασίες, σεμινάρια και αναλυτικές παρουσιάσεις υψηλού επιπέδου, ο φοιτητής απομακρύνεται από τις εκλαϊκευτικές προσεγγίσεις των σχολικών**

εγχειριδίων και συνειδητοποιεί πως η σε βάθος γνώση κατακτάται με συστηματική προσωπική αναζήτηση και έρευνα. Σύμμαχο σε αυτή του την προσπάθεια έχει τις πλούσιες βιβλιοθήκες των Πανεπιστημίων, όπου είναι συγκεντρωμένο άφθονο και έγκυρο υλικό σχετικά με την επιστήμη του.

- Η κατάρτιση και η εξειδίκευση που παρέχουν οι πανεπιστημιακές σπουδές προσφέρουν στον νέο την ευκαιρία να αντιληφθεί την ευρύτητα του αντικείμενου που μελετά, καθώς και τις ποικίλες προοπτικές που ανοίγονται μέσα από την ακόμη μεγαλύτερη εξειδίκευση των μεταπτυχιακών σπουδών. Ο φοιτητής, μάλιστα, έχει την ευκαιρία να γνωρίσει ακόμη και πιθανές επαγγελματικές επιλογές που δεν είχε υπόψη του, όταν επέλεγε τη σχολή και το αντικείμενο των σπουδών του.

- Το επίπεδο κατάρτισης που παρέχουν οι πανεπιστημιακές σπουδές, καθώς και η προσπάθεια που απαιτείται, ώστε να καταστεί εφικτή η σε βάθος γνώση του αντικείμενου σπουδών, εμπνέουν στο νέο άτομο μια πρωτόγνωρη επαφή με την έννοια της αφοσίωσης και του επαγγελματισμού, μιας και πλέον αντιλαμβάνεται το επίπεδο αυτοπειθαρχίας που ζητείται προκειμένου να επιτύχει το επίπεδο γνώσης και εξοικείωσης που επιθυμεί.

- Οι πανεπιστημιακές σπουδές, σε συνδυασμό με το γεγονός πως ο νέος έχει πια ενηλικιωθεί, συνιστούν ένα σημαντικό χώρο για την πληρέστερη διαμόρφωση της προσωπικότητας και των απόψεών του. Ο νέος έχει πια τη δυνατότητα να κατακτήσει ένα πεδίο του επιστητού, να αντικρίσει στην ολότητά της μία επιστήμη, και άρα να αποδεσμευτεί από τον ερασιτεχνισμό της μερικής γνώσης και της περιστασιακής ενασχόλησης. Το πανεπιστήμιο προσφέρει, έτσι, όχι μόνο γνώση, μα κι ένα πεδίο ώριμης έκφρασης για τον νέο φοιτητή.

- Οι πανεπιστημιακές σπουδές μπορούν αυτόνομα να λειτουργήσουν ως επαρκές εφόδιο για την ακόλουθη επαγγελματική αποκατάσταση ή μπορούν να αποτελέσουν ένα πρώτο πολύ σημαντικό βήμα για την περαιτέρω επιστημονική κατάρτιση και εκπαίδευση του νέου, αν επιλέξει να ακολουθήσει και μεταπτυχιακές σπουδές.